

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنوهى دادپهروهانه

- به لهبهرچاوترنتى ئهو راستىيهى كه له ماوهى ملمانئى سهربازى لهگهڵ دهولتى ئىسلامى له عىراق و سوريا (داعش) دا له عىراق چهندىن پيشنيلكارى كراون له مافهكانى مروڤدا بهرامبهرخهلكى كوومارى عىراق ،
- وه به دووپاتكرندنهوى ئهوى كه داعش بهديارييكراوى چهند پيكهاتهيهكى نابىنى و نهتهوهى له عىراق كردبووه ئامانج، وهك ئىزىدى و مهسىحى و توركمان و شهبهك و كاكهه، ههروهها به دانان بهو راستىيهدا كه مەترسیدارترین تاوانه نۆودهولتهتیه گهورهكان بهرامبهر ئهندانى ئهم پيكهاتانه ئههجام دراون و ئهو تاوانانه لهخو دهگرن كه دهگهنه ئاستى تاوانى جینۆساید،
- به لهبهر چاوترنتى ئهو راستىيهى كه حكومهتى عىراق سوره لهسهر چارهسهر كردن و رىگرى كردن له دوباره بونهوى توندوتىزى سىكسى پهيوهندىدار به ملمانئىكان،
- به دركردن بهوى كه ئهو شىوازه مامهلهكردنانهى كه بايهخ بهرزگاربووان دهوات، دهتوانن به باشترین شىوه كارىگهرييهكانى توندوتىزى سىكسى پهيوهندىدار به ملمانئى و پيشنيلكارىيه گهورهكانى ديكهى مافهكانى مروڤ كهه بكنهوه،
- به دانان به نازايهتتى رزگاربووان، بهتايهت ژنانى ئىزىدى، كه وایان كرد ئهو توندوتىزىيه سىكسىيهى داعش ئههجامى دا له ئاستى عىراق و له ئاستى نۆودهلهتى بناسرىت،
- ههروهها به تىبينىكردنى بهيانى هاوبهشى نىوان كوومارى عىراق و نهتهوه يهكگرتوووهكان سهبارت به رىگرىكردن و بهرهنگاربوونهوى توندوتىزى سىكسى پهيوهندىدار به ملمانئوه (٢٠١٦) لهگهڵ پهيماندانى دهولتى عىراق به دابىنكردنى قهره بوو بۆ رزگاربووانى توندوتىزى سىكسى و مندالهكانيان،
- بۆ دلىابوونهوه له چارهسهرى پىويست لهكاتى گونجاو بۆ ئهو پيشنيلكارىيه گهورانهى دژ به مافهكانى مروڤ، كه له كاتى ملمانئى لهگهڵ داعش له عىراق ئههجام دراون، ههروهها پيشنيلكارىيه گهورهكانى ياسا مروبييهكان — ئهمه جگه له توندوتىزى سىكسى پهيوهندىدار به ملمانئوه

ئهنجومهنى نوینهرانى عىراق ئهم ياسايه دهر دهكات:

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانى بۆ قهرهبووکردنهوهى دادپهروهرانه

ياسای قهرهبووکردنهوه بۆ رزگاربووانى توندوتیژی سیکسی پهيوهندیدار بهو مملانیانیهوه که له سهردهمی داعشدا له عیراق نهنجام دراوان

مادهی ۱
پیناسهکان

"توندوتیژی سیکسی پهيوهندیدار به مملانیوه CRSV" وانا لاقهکردن، کویلیهتی سیکسی، بازرگانیکردن به کهسهکانهوه به مبهستی توندوتیژی سیکسی و چهوساندنهوهی سیکسی، بهزور لهشفرۆشی پیکردن، دووگیانکردنی زورهملی، بهزور منداڵ پیلهباربردن، بهزور نهزۆککردن، هاوسهگریری زورهملی و ههر شیوازیکی دیکه توندوتیژی سیکسی هاوشیوه که لهکاتی یان له پاش مملانی سهربازییهوه سهرچاوه بگریت و پهيوهندی راستهوخۆ یان ناراستهوخۆی بهو مملانییهوه ههیت 1.

"توندوتیژی سیکسی لهسهر بنهمای جیندهری SGBV" ههر کرداریک دهگریتهوه که دژ به ئیرادهی کهسیک نهنجام دهدریت و پالپشت به پیومه جیندهرییهکان و پهيوهندییه ناهاوسهنگهکانی هیز دهبهستیت. ئەمەش توندوتیژی جهستهیی و سۆزداریی و دهروونی و سیکسی دهگریتهوه، لهگهڵ بییهشکردن له سهرچاوهکان یان دهستگهیشتن به خزمهتگوزارییهکان 2.

"رزگاربوو" وانا ههر کهسیک که بهشیوهی تاک زیانیکی پی گهیشتوه، جا به زیانی جهستهیی، هزری، نازاری سۆزداریی، زیانی ئابووری یان پینشیلکردنی گهورهی مافه سهرهکییهکانیان لهریگهی نهو توندوتیژی سیکسیانیه پهيوهندیدارن به مملانیوه و له کاتی مملانیکانی داعشدا له عیراق نهنجام دراوان

"کهسوکاری رزگاربووان" وانا کهسوکاری پله یهکی رزگاربوو یان نهو ئەندامانهی که رزگاربوو بهرپرسه له بهخیزکردنیان.

"تاوانبار" نهو کهسانه دهگریتهوه که ئەندامی نهو لایهنه چهکدارانهن – جا چ سهر به دهولت بن یان نا – که له کاتی مملانی چهکداری لهگهڵ داعش له عیراق بهشدار بوون و رۆلیان گیراوه یان به ناوی نهو لایهنانهوه یان لهبری نهوان رهفتاریان کردوه و کرداری توندوتیژی پهيوهندیداریان به مملانیوه نهنجام داوه.

¹ بۆ پیناسهی تهواو سهیری [United Nations' Secretary-General's annual report to the Security Council on CRSV, UN](#) 2019 (29 March 2019) [Doc No. S/2019/280](#) لایهیره 4 بکه.

² بۆ پیناسهی SGBV سهیری [UNHCR Emergency Handbook](#) بکه

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنه وى دادپهروهرانه

"قهره بووکردنه وه" واتا ئهو سوودانهى پيشكهش به رزگار بووانى توندوتيزيى سيكسى پهبه نديدار به مملانتوه دهكرين كه له ماوهى مملانتى لهگهله داعش له عيراق بوونهته قوربانى، ئهمهش به مهبهستى چارهسهر كردنى ئهو زيانهى به هوى ئهو توندوتيزيهوه تووشيان بووه.

"مملانتى لهگهله داعش له عيراق" واتا ماوهى نيوان ۲۰۱۴/۶/۹ بۆ ۲۰۱۷/۱۲/۹ كاتيك داعش به شيوهيهكى كاريگهر بهشيك له خاكى عيراقى بهريوه دهبرد. ئهو كهسانهش كه لهو ماوهيهى ئاماژهى پى درا ديل كراون يان ئهوانهى بازركانين پيوهكرا پاشان براونهته دهرهوهى عيراق و لهدواى ۲۰۱۷ هوه نازاد كراون يان هيشتا نازاد نهكراون، بۆ مهبهستهكانى ئهم ياسايه، به "رزگار بوو" دادهنرين.

مادهى ۲

بهريوبهرايهتيةى گشتيةى كاروبارى رزگار بووان

1. بهريوبهرايهتيةى بۆ كاروبارى رزگار بووان دادهمزرينريت و دهلكنديريت به ئهمينداريتى گشتى ئهنجوومهنى وهزيران.
2. بنكهى سهرهكى بهريوبهرايهتيةى كه له قهزاي شهنگال دهبيت له پاريزگاي نهينهوا. بهريوبهرايهتيةى كه نووسينگهى تر دهكاتوه كه دهسهلاتى ئهوهيان پى دهرت بهناوى بهريوبهرايهتيةى كه له ناوچانهدا كار بكهن كه بۆ رزگار بووان بهردهستن، ههروهها ميكانيزميك دادهريزيت تا ئهو رزگار بووانهى له دهرهوهى ولات نيشتهجيبونه له ياسايه سوودمهندن.
3. بهريوبهرايهتيةى كه سايهتيةى ياسايى و سهر بهخويى دارايى و ئيداريى تاييهت بهخوى دهبيت.
4. بهريوبهرايهتيةى كه سهرچاوهى پيوستى بۆ دابين دهكرت له لالهيهنى (دارايى و مروى و لوجيستى)
5. بهريوبهرايهتيةى كه بهريوبهري گشتى دهبيات بهريوه كه:
 - أ) ئهنداميكى كومهلگهى ئيزيديهكان دهبيت — باشتر وايه ميينه بيت،
 - ب) بروانامهى سهرهكى بروانامهى زانكو بيت له ياسا، زانسته سياسيهكان، دهر و ناسا، كومهلناسى يان ههر بواريكى هاوشيوهى ئهوان،
 - ت) ئهزمونى پينچ سالى له كار كردن له بواري مافهكانى مروف يان خزمهتگوزاريى كومهلايهتى يان هاوكارى ياسايى يان ئهزمونى دادوهرى ههبيت،
6. بهريوبهري گشتى له لايهن دهستهيهكهوه پالپشتى دهكرت كه له ههوت كومييسار بيك ديت (دهبيت به لايهنى كه مهوه سيانين له رهگهزى مئ بن) كه ئهندامى ئهو پيكهاته ئايينى و نهتهويهيه جياوازانهن كه مملانتىكان لهگهله داعشدا كاريگهري لهسهر ژيانين ههبووه. دهشبيت ههر يهكهيان به لايهنى كه مهوه سئ سالى ئهزمونى كار كردنى له بواري مافهكانى مروفا ههبيت.

مادهى ۳

نهركهكانى بهريوبهرايهتيةى كه

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنه وى دادپهروهرانه

بهر یوبهرايه تيبه که ههلهستى به :

(أ) هه ماههنگى لهگهڵ نووسینگه حکوميهکان و دامهزراوهکانى ليکۆلینهوه و ریکخراوه نیودهولتهى و ریکخراوه ناحکوميهکان بکات، که دۆکیومینتى ئه توندوتیژییه سیکسیهیان کردوه که لهکاتى مملانهى لهگهڵ داعشدا له عیراق ئهجام دراوان، ئهمهش بۆ ئهوهى زانیاریهکانیان تیکهڵ به ئیشهکهى خۆى بکات،

(ب) کۆکردنهوهى داواکارهکانى قهره بووکردنهوه که لهژیر ئهم یاسایهدا پێشکەشیان دهکرین و بریار لهسهر دروستیان بدات،

(ج) ژمارهیهکی پنیوست نووسینگهى لاوهکی تر بکاتهوه و دهسهلاتى ئهوهیان پى بدریت بهناوى بهر یوبهرايه تيبه کهوه لهو ناوچانهدا کار بکهن که رزگار بووان دهستیان پینان دهگات،

(د) ناردنى تیمى گهروک بۆ کهمپى ئاوارهکان و ناوچه دووردهستهکان بۆ ئهوهى یارمهتى رزگار بووان بدات داواکارهکانیان پێشکەش بکهن،

(ه) دارشتنى پێوه و ریکارهکانى وهگرتنى داواکارى و ههلبژاردنى ریکخراوه ناحکوميهکان تا له پرۆسهى چاوخشاندنهوه به داواکارهکان و پێشکەشکردنى خزمهتگوزاریهکانى راهینانهوه بۆ رزگار بووان یارمهتى بهر یوبهرايه تيبه که بدن،

(و) دارشتنى ئه میکانیزمانه که ریگه بهو رزگار بووانه دهبات که له دهرهوهى ولات نیشهتجى بوون تا لهم یاسایه سوودمهند بن، له ریگه پێشکەشکردنى داواکارى نووسراو لهریى نۆینهرايه تيبه دیبلۆماسییهکانى عیراقهوه.

(ز) هه ماههنگى کردن لهگهڵ وهزارهت و نووسینگه پهيوه ندىدارهکان، بۆ بهدهستهینانى مافهکانى رزگار بووان لهژیر ئهم یاسایهدا،

(ح) راهینانى ئه کارمهندانه که له بهر یوبهرايه تيبه که و نووسینگه لاوهکیهکانى کاردهکهن، ئهمهش بۆ دلیابوونهوه لهوهى که له لهسهر بنهمای "زیانت بۆ کەس نهییت" کار دهکهن و ریز له شکوى رزگار بووان دهگرن و جیاکاریى ناکهن.

(ط) سازکردنى چالاکیهکانى هوشیارکردنهوه لهناو کۆمهلهگهدا بۆ ئاگادارکردنهوهى رزگار بووان، بهو رزگار بووانه شهوه که له دهرهوهى ولات دانیشتون، بهرامبهر ئه مافانهیان که لێرهدا باس کراوان، وه ریکارهکانى بهدهست هینانى مافهکانیان و ئه ریگانهى بۆ پاراستن بهردهستن

(ی) ئهجامدانى راویژى بهردهوام و کاریگهر لهگهڵ رزگار بووان به مهبهستى وهگرتنى سهرنجهکانیان لهسهر جیه جیکردنى کارهکانى بهر یوبهرايه تيبه که و گونجاندنى لهسهر ئه بنهمایه

ماده ٤

شایستهی

ئهم یاسایه ههموو ئه رزگار بووانه دهگریتهوه که بهدریژیى ماوهى مملانتیکان لهگهڵ داعشدا له عیراق یان بۆ ماوهیهکی ئه مملانییه، توندوتیژیى سیکسیی پهيوه ندىداریان به مملانیوه بهرامبهر کراوه، ئهمهش بهبێ هیچ جیاکاریهک و بێ گویدان به ههر فاکتهریکى وهک نهتهوه و ئاین و مهزههب و رهگهز و تهمن و کهمهندامى یان شوینى نیشهتجیوونى رزگار بووان یان خیزانى رزگار بووان.

ماده ٥

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانې بۆ قهره بووکردنه وې دادپهروهرانه

قهره بووکردنه وې مادی

1. ږزگار بووان مووچه په کی مانگانه یان پې دهریت که که متر نه بیت له دوو نه ونده ی که مترین ږی نه مووچه خانه نشینیه ی له یاسای خانه نشینیه ی ژماره ی ۹ ی سالی ۲۰۱۴ دا دیاری کراوه. پنیوسته نه م ږه بۆ نه ږزگار بووانه زیاد بکریت که له ږی توندوتیژی سیکسی په یوه ندیدار به مملانیوه مندالیان ده بیت و منداله کش لای خو یان ده هیلنه وه. ده بیت نه ږه مووچه دیاریکراوه ش له سر بنه مای جوړ و ماوه و ناست و لیکه و ته کانی نه زیانانه دا بندریت.
2. ږزگار بووان به یی بهر انبر پارچه زهویه کی نیشه جیوون یان په که په کی نیشه جیوون یان پې دهریت. نه گهر پنیوسته ی بوو، یار مه تی زیاتر بدرین وهک پیدانی مهرومالات و دا بندری نایمیر و پیدایستی دیکه بۆ ده سته بهر کردنی ژیانان.

ماده ی ۶

گهراندنه وې بۆ دوخی پنیوو

1. نه ږزگار بووانه ی به ناچاری وازیان خویندنه که یان هیناوه مافی خو یانه بگهریند رینه وه سر خویندنه که یان به یی ره چا کردنی مه رجی ته من.
2. نه ږزگار بووانه ی کاره کانیان له ده ست داوه مافی گهراندنه وېان هیه بۆ شوینی کار کردنی پنیویان وه موچه شایسته داراییه کانیان نه ماوه یان پیده ریت که ری له کار کردنیان گیراوه
3. بۆ دنیا بوون له پنیوکه شکردنی خزمه تگوزاریه گشتیه کان، پنیوسته ژیرخانی نابووری ناوچه کانی ږزگار بووان بنیات بنریته وه.
4. پنیوسته شوین و مهزار که نایینه کانی کومه لگه ی ږزگار بووان دووباره بنیات بنریته وه.
5. ږزگار بووان و نه و نه دمانه ی خیزانه کانیان که ناسنامه کانیان ون بوون یان ناسنامه یان نییه پنیوسته به به خیرای نه به لگه نامانیه یان بۆ دا بین بکریت.

ماده ی ۷

راهینانه وه

1. خزمه تگوزاری راهینانه وه بۆ ږزگار بووان و نه دمانه ی خیزانه کانیان دا بین ده کریت تا بتوانن به شکوه بهر دهوام بن له ژیان. ده بیت نه و خزمه تگوزاریه ی بۆ ږزگار بووان و نه دمانه ی خیزانه کانیان دا بین ده کرین به لایه نی که مه وه نه مانه ی خوار مو یان تیدا بیت:
ا. پالیستی ته ندروستی هزی و دهروونی- کومه لایه تی، نه وانیس له شیوه ی چاره سهری تاکه که سی، یان خیزانی بکرین و له ریگه ی هندیک ته کنیکی تری گونجاویشه وه بن که ره چاوی جیاوازی کلتوری تیدا بکریت.
ب. خزمه تگوزاری پزیشکی پنیوسته خزمه تگوزاریه ته ندروستیبه گشتگیره کان له خو بگریت و نه مانه ی تیدا بیت: ته ندروستی سیکسی و په یوه ندیدار به منداله خسته وه وه، بۆ چاره سهر کردنی

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنوهى دادپهروههراڤه

ئەو رېگريه جەستەییانەى كە بەهۆى نەخۆشپهوه كەلەكەبون دەبیت ئەو خزمەتگوزارییانە بەبى جیاوازیکردن پېشكەش بکریت جا لە شوینی کارکردن بیت یان رهوانه کردنیان بیت بۆ لای تاییهتەندانی ئەو بواره و پێویستە دابینکردنی بەردەوامی داوو دەرمان مسوگەر بکریت.

ج. پێویستە خزمەتگوزاریی یاسایی پېشكەش کردنی پالپشتی یاسایی بگریتهوه لەو بابەتانەى كە پهيوهسته به بارودۆخی تاک وەك رزگار بوو، بۆ نمونه ریکارەکانی دەست گەشتن بە بەلگەنامە یاساییهکان و شایستهکانی چاودیری کۆمەڵایەتی و بەشداری کردن لە ریکاره دادوهریاکان دژی تۆمەتباران.

د. رهخساندنی هەلی خویندن بۆ قوناغی سەرتهایی و ناوهندی و ئاستهکانی خویندنی بالاً

ه. پروگرامی بژیوی ژیان كە راهینانی پېشەیی لەخۆ بگریت بۆ دنیابون لە دەست كهوتنی كاری گونجاو و بەردەوام بون لەسەری و پالپشتی کردنی لەسەرتهای کارهكەى بۆ دەست كهوتنی داهاات.

و. راولێكاریی خیزانی بۆ دابینکردنی رینمایى پروفیشنه لانه لەسەر هەلسانەوهو چۆنیەتی بەرهو پېشبردنی بارودۆخی جەستەیی و دەروونی رزگار بووان ئەویش لەرێگەى بەهیزکردن و دووباره بنیاتنانەوهى ئەو پهيوهندییه خیزانیانەى كە زیانیان بەر كهوتوه یان پچراون بەهۆی دەستدریژی سێكسیی پهيوهندیار بە مەملانیوه.

ز. ئاراسته کردنی پروگرامیک بۆ کۆمەڵگه بۆ پالپشتی کردنی دوباره تیکه لکردنەوهى رزگار بووان و ئەو مندالانەى كەله ئەنجامی توندو تیژی سێكسی پهيوهندیار بە مەملانیوه لە دایک بون، پێویستە ئەو پروگرامه توری پالپشتی کۆمەڵایەتی بەهیز بکات لە (هاورى، دراوسى، کۆمەڵگه، کۆمەڵەى ئابى...هتد) لە رێگەى بەهیزکردنی تیکهشتن لە رزگار بووان و ئاگاداربون لە هەر کاریكى جیاکاری و تەقلیدی زیانبەخش

2. پێویستە ئەم خزمەتگوزارییانە بەشپهوهیهكى دروست ریکبخرین و دابین بکرین بە شپهوهیهك كە: ا. یهك بگرهوه لهگهڵ ستاندارده نێودهولەتییهکان و باشتترین شیوازهکانی پېشكەشکردنی خزمەتگوزاری،

ب. لەو شوینانەدا پېشكەش بکرین كە رزگار بووان و خیزانهکانیانی تیدا دهژی، ت. هاوتەریب بن لهگهڵ ئەو خزمەتگوزارییانەى بۆ کۆمەڵگه به فراوانی دابین کراون، (بۆ نمونه ئەو خزمەتگوزارییانەى بۆ ئەو هاوولاتییه عیراقییانە دابین کراون كە ئەم یاسایه نایانگرتەوه و سوودمەند نین لێ)،

3. ئەوانەى خزمەتگوزارییهکانی راهینانەوه پېشكەش دەكەن لە لایەنى حكومهتەوه داوايان لێكراى (وهك نۆرینگهكان، سەنتەرە بئە تەندروستی و کۆمەڵایەتییهکان) و ئەو ریکخراوه عیراقیه ناحکومییانەى كە میژوویهكى پهسەندکراو و باشیان ههیه لە دابینکردنی خزمەتگوزاریی راهینانەوهى باش بۆ قوربانیانی ئەو دەستدریژییه سێكسییانەى پهيوهندیارن بە مەملانیوه لە عیراق.

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنه وى دادپهروهرانه

پهوهرو ریکارهکانی ههملنژاردنی ریکخراوه نا حکومیه پهوههندیدارمهکان که ریگهیان پیدهدری خزمهتگوزاریهکان پیشکەشیکەن بهرینماییهکی ناوهخویی تیروتهسهل ریک دهخری.

ماده ۸

داننان بهو تاوانه درندانهی که دژی پیکهاتهکانی کۆمهلهگهی عیراقی کراون

1. ئەو هیرشانهی داعش بۆ سهه ئیزیدییهکان ئەنجامی دان به جینۆساید دادهنرین.
2. ئەو توندوتیژییه گهورانهی که (داعش) دژی پیکهاته ئایینی و نهتهوهیییهکانی دیکهی عیراق ئەنجامی داوان به تاوانی درندانه دادهنرین بۆنمونه رهنگه به تاوانی دژ به مرقایهتی بژمیردرین .

ماده ۹

قایلکردن و دلدانهوه

1. دهسهلاتدارانی عیراق پۆزشیکی راستگویانه دههیننهوه بۆ ئەو کۆمهلهگیانیهی که زیانیان بهر کهوتوه له بهرانبه نهتوانینیان بۆ ریگهگرتن له روودانی ئەو تاوانانه.
2. رۆژی 19 حوزهرانی ههموو سالتیک دیاری دهکرتیت وهک رۆژی نیشتمانیی بنهپرکردنی دهستدریژی سیکسی پهوههندیدار به مملانیوه بۆ بهرزکردنهوهی ئاستی هوشیاری گشتی له بهرانبه پتویستی کۆتاییهاتی دهستدریژی سیکسی پهوههندیدار به مملانیوه و ریزلینانی رزگاربووان.
3. رۆژی سینی ئابی ههموو سالتیک دیاری دهکرتیت وهک رۆژی نیشتمانیی زیندو راگرتنی یادکردنهوهی جینۆسایدی ئیزیدییهکان بۆ بهبیرخستنهوهی ئەو پیشیلکاربیانهی دژی ئیزیدییهکان کران و ههروهها بۆ بهرزراگرتنی شکوی رزگاربووان و قوربانیانی دیکهی جینۆسایدی ئیزیدییهکان
4. وهزارتی رۆشنیری عیراق و ئەمینداریهتی ئەنجوومهنی وهزیران و لایهنه تایهتهندهکان ریشوینی پتویست دهگرنه بهر بۆ یادکردنهوهی رۆژی نیشتمانیی بنهپرکردنی دهستدریژی سیکسی پهوههندیدار به مملانیکان و رۆژی نیشتمانیی یادکردنهوهی جینۆسایدی ئیزیدییهکان، ههروهها دروستکردنی مۆتومینت و پهیکەر و پیشانگهی تایهت بهم بۆنه.
5. وهزارتی پهروهده ریشوینی پتویسته دهگریتهبهر بۆ پههپیدانی پرۆگرامی خویندن بۆ قوتابخانهکان و کۆمهلهگهش، ئەویش به ئامانجی بنهپرکردنی جیاکاری و جیا تهماشاکردنی رزگاربووان، بهی گۆیدانه رهگهز.
6. پرۆژهی یادکردنهوه و فیکاری بنیات دهنرین دواي پرس و راویژکردن لهگهه قوربانیان و نوینهری کۆمهلهگی مهدهنیی و سیاسی ئەو کۆمهلهگانهی کاریگهز بونه.

ماده ۱۰

گههنتی دووباره نهبوونهوه

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنهمى دادپهروهرانه

1. حكومهتى عىراق پابهنده به ههلوهشاندهنهمى ئهوى ياسا و دهقه ياسايانهى جياكاربيان تىدايه و دلنبايى دهيات كه يهكسانىي فرمى لهنيوان ژنان و پياواندا له ههموو بوارهكاندا دهبيت و ههر دهقيكى ياسايى لا دهبات كه لهكهداركردى رزگاربووانى توندوتىژيى سيكسى تىدا بيت، وهك ئهوى دهقانهى باسى سهلماندنى دهستدرىژيى سيكسى دهكهن. نهم پابهندهبوونه چاكسازيىكردى له دهقهكانى ياسا سزايى و ريكاريهسزاييهكانى پهيوهست به دهستدرىژيى سيكسى و شيوهكانى ترى توندوتىژيى سيكسى پهيوهنديدار به جوړى رهگمژ دهگريتهوه.
2. ليژنه پهيوهنديدار هكانى ئهنجوهمنى نوينه رانى عىراق ئهركى چاوخشاندهنهمى به ياساكانى ئيستادا دهگريته ئهستو و له بهلگهنامهيهكى گشتيدا چاكسازييه پيوسته پيشنياركارهكانى دهخاته روو.
3. له سهروو ئهمانهشهوه، حكومهتى عىراق پهيمان دهيات كه ريگهه ياسايى و ريكاريى بگريته بهر تا دلنيا بيتهوه كه توندوتىژييه سيكسى و جيندهرييهكانى ئهمرؤ دهستبهجى و بهشيويهيكى كارىگهس ليكولينهويان لهبارهوه دهكرت و دهبرينه دادگا، ههروهها بهلن دهيات كه بهرنامهيهكى كردارى نيشتيمانى ههبيت بۆ بهرهودان به يهكسانىي پراكتيكي نيوان ژنان و پياوان.

ماده ۱۱

دهستپيكي ريكارهكان

1. دهستكردى به پرۆسهى بهدهستهينانى ئهوى مافانهى ليرهدا باس كر اون لهلايهن رزگاربوو خوئى يان سهريهرشتى ياسايى يان بريكاريكهوه دهبيت، ئهههش لهريى پيشكهشكردى داواكاريهكى نووسراو بۆ بهريوبهرايهتبهكه يان ئهوى نووسينگانهى دهسهلاتى ئهوى كارهيان پى دراوه. دهكرت داواكاريهكانيش بهزارهكى پيشكهش بكرين و لهلايهن فرمانبه رانى بهريوبهرايهكه يان نووسينگه لاوهكيهكان تو مار بكرين.
2. ئهوى ريكرارهوا ناهكوميهيانهى كه ئهزمونى كاركرديان لهگهل رزگاربوواندا ههيه، ئهگهس بيانهويت، دهوانن له كاتى پيشكهشكردى داواكاريهكان يارمهتى رزگاربووان بهدىن به پروونكردهنهمى ريكارهكان بۆ رزگاربووان و يارمهتيدانيان له پركردهنهمى فورمه پيوستهكان و بهدهستهينانى بهلگهنامهكان يان بهلگهه تر و پيشكهشكردى داواكارى نووسراو به بهريوبهرايهتبهكه و تيههلهچوونهوه له حالتهى برياريكى نهرينييدا. پيوهرهكان و پرۆسهى ههلبژاردنى ريكرارهوا ناهكوميهيكان بۆ نهم مهبهسته لهريى رينمايى ناوخوى جياوه دهبيت.

ماده ۱۲

ناوهروكى داواكاريهكه

ئهوى داواكاريهى له ماده ۱۱ ي نهم ياسايهدا نامژهى پى دراوه دهبيت ئهمانه لهخوى بگريت:

- أ) ناو و زانيارىي كهسيى رزگاربوو
- ب) وهسفيكى جوړى كردار هكانى توندوتىژيى سيكسى پهيوهنديدار به مملانيوه كه بهرامبهري كر اون
- ج) ههموو بهلگه بهردهستهكانى پهيوهنديدار به كردارى توندوتىژيى سيكسى پهيوهنديدار به مملانيوه

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنه وى دادپهروهرانه

مادهى ۱۳
پيويستيه كانى سهلماندن

1. قورسايى سهلماندن و ياكلايى كردنه وى داواكاره كانى رزگار بووان له ئهستوى بهر ئوبهرايه تيبه كه دايه كه دهكرت هممو بهلگه بهر دهسته كان به مبهستى پشتراست كردنه وى داواكاره پيشكه شكاراوه كهى رزگار بووه كه بهكار بهينرين، لهوانه وته كانى رزگار بوو و شاپه تيدانى شاپه ته كان و راپورتى پزىشكى و بهلگه نامه و نامه و ئه و داتا يانهى لايه نه حكوميه كانى ديكه كوى كردونه ته وه و راپورتى ريخراوه ناحكوميه كان و راپورته ميديا ييه كان و سهرچاوهى كراوهى زانيارى.
2. به مبهستى پشتراست كردنه وى داواكاره كانى رزگار بووان، تومار كانى توندوتيزيى سيكى بهر دهست و پهيوه نديدار به مللانيوه كه لايه نه حكومى و ناحكومى و نيوده وله تيبه كان له عيراق كويان كردونه ته وه بهكار دههينرين ، پيش به بهلگه كردن يان هر كوكردنه وى هيكى ترى بهلگه زياتر.
3. پيويسته قورسايى سهلماندن به شيوه يهكى له بار بميننه وه و بارىكى زياد له پيويست گران ناخه نه ئهستوى رزگار بووان.
4. له كاتى سهلماندنى توندوتيزيى سيكى نابيت هيج ريكارىكى پزىشكى يان هر ريكارىكى تر كه ببته هوى مامه له نامر و فانه يان بيريزانه يان هر مامه له يهك كه رزگار بووان له كهدار بكات، لهوانه پشكنينى پاكيزه يى، بگيرته بهر.

مادهى ۱۴
دوا واده بۆ پيشكه شکردنى داواكاره كان

دوا واده بۆ پيشكه شکردنى داواكاره كان به پيى ئه م ياسايه برينيه له پينج سال له ريكهوتى كهوتنه بوارى جيبه جيبه كردنه و ده ببت. له دواى ههلسهنگاندنى دوخه كه، كه چوار سال دواى جيبه جيبه كردنى ياسا كه ده ببت، دهكرت بهر ئوبهرايه تيبه كه بۆ دلنيا بوونه وه له وهى هممو رزگار بووان بتوانن داواكاره كان يان پيشكهش بكن دوا واده يه كهم جار بۆ پينج سالى ديكه دريژ بكاته وه. بريارى دريژ كردنه وه ده ببت پيش به سهر چوونى دوا واده پينج سالى يه كهم بدرت.

مادهى ۱۵
برياردان له سهر داواكاره كان

1. بهر ئوبهرايه تيبه كه به شيوهى نووسراو بريار له سهر ئه و داواكاره كان ده دات كه رزگار بووان به پيى مادهى ۱۱ ي ئه م ياسايه پيشكه شيان كردون.
2. ده ببت برياره نووسراوه كه له ماوه يهك كه له سى مانگ له دواى ريكهوتى پيشكه شکردنى داواكاره كه زياتر نه ببت، ده رچت

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنه وى دادپهروهرانه

ماده ۱۶

زانینی مافهکان

ئهو رزگار بووانه وى داواكار په كانيان به بريارى كى نو سرا وى بهر يو بهر ايه تيبه كه قبول ده كړين پيوسته له ماوه كى كه متر له سى مانگدا له ريكه وى دمر چوونى برپاره نو سرا وى كه بهر يو بهر ايه تيبه كه وه، رپى ئه وى پى بدریت ده ستیان بگات بهو رپوشوینانه وى له م یاسایه دا باس كراون.

ماده ۱۷

تانه لیدان

1. رزگار بووان مافى تانه گر تیان هیه له برپاره نو سرا وى كه بهر يو بهر ايه تيبه كه پيوسته تانه گر تى به شيوه وى نو سرا وى ناراسته وى ده ستیه كى پله دو بكریت له ماوه كه كه له شمش مانگ تینه پهریت دوات و مرگر تى برپارى نو سرا وى بهر يو بهر ايه تيبه كه به شيوه وى كه فرمى له لایه رزگار بوه كه وه.

ماده ۱۸

وه ستانى پيشلكار ييه هه نو و كه ييه كان

1. ده سه لاتدارانى عیراق به شيوه وى كه كار يگر بهر دموام ده بن له گهر ان به دواى رزگار بوواندا و هه لده ستى به جيبه جى كړدى بهر نامه وى كه بۆ رزگار كړدى ئه وانه وى هیش تاش روو بهر وى ده سندر یژبى سیکسی دهنه وه سه باره ت بهر انه ش كه مردون، نيسك و پروسكيان بگه رینه وه بۆ خیزانه كانيان بۆ ئه وى له رپور رسمى شایسته دا به خاک بسپرد رین.

2. پيوسته داتابه یسیك دروست بكریت و ئه و زانيار بيانه وى تیدا بیت كه به ده ست هاتون له سه ر كه سانی بیسه و شوین، به هه مان شيوه هه موو زانيار ييه كه سیبه پيوسته كان و نمونه وى دى نین ئه وى خزم و كه سوکارى كه سانی و نبووش. ئه مه سه ره راى دانانى خالی په و نه وى و دانانى بودجه یه كیش بۆ ئه م مه به سته. پيوسته خالی په و نه وى به لایه وى كه مه وه مانگى جار یك دوا زانيار يى بداته خیزانى و نوان. دروست كړدن رپكخستنى ئه م داتابه یسه له رپنما ییه كى جیا رپك دخریت.

3. وهك به شیک له برپارى قهره بوو كړنه وه، دواى پيشكه ش كړدى به لگه وى ته و او، ئه و خه رجیبه ده گه رینه وه بۆ كه سوکارى رزگار بووان كه له ماوه وى كړه كانى رزگار كړندا ده یانكهن.

ماده ۱۹

ئهو مندالانه وى له نه جامى ده سندر یژبى سیکسی په و نه دیدار به مملانیوه له دایك ده بن

1. سه باره ت بهو مندالانه وى له نه جامى ده سندر یژبى سیکسی په و نه دیدار به مملانیوه له دایك بوون، ده بیت گرنگترین شت له بهر چا وگر تى بهر ژه و نه دى بالای منداله كه بیت به پى بنه ماى مندالی. ده شیت جيبه جى كړدى ئه م بنه مايه، به پى دوخه كان گور انكار يى به سه ردا بیت به لام پيوسته له هه موو حالته كاندا ئه مانه وى خوار وه له خو بگرى:

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپهیمانى بۆ قهره بووکردنوهى دادپهروهرانه

۱. مافی ژنانی رزگار بووه که مندالهکانیان لهسهر ناوی خویان تۆمار بکهن و مافی تهواوی سهرپهرشتی مندالهکانیان ههیه
ب. مافی ژنانی رزگار بووه که ئابینی مندالهکانیان دیاری بکهن، ئەمەش وەک حالهتییکی بهدەر له برگهیی دووهمی مادهی ۲۶ ی یاسای کارتی نیشتمانی سالی ۲۰۱۵ که تیایدا هاتوووه کاتیکی مندائیک له دایک و باوکیکی مسولمان له دایک دهبیته، خۆبشی ههر وەک مسولمان تۆمار دهکریته.
ج. پشتگیریکردنی ژنانی رزگار بوو له ههشتنهوهی مندالهکاندا لای خویان و ههروهها له بهخپوکردنیشیاندا،
د. گواستنهوهی ئهو ژنه رزگار بووانهیی دهیانهویت له ولاتیکی تر دا چاودیری مندالهکانیان بکهن و ، بهمهرجیک خویان بهروونی داوای گواستنهوهیهکی لهوشیوهیه بکهن.

2. دادگایهکی بهرای له پارێزگای دهۆک دادمهزریته بۆ مامهلهکردن لهگهڵ لایهنه مهدهنیهکانی ئهو مندالانهی له نهجامی دهستدریزی سیکسی پهیوهندیار به توندوتیژییهوه له دایک بوون. پێویسته دادگا که ناسانکاری له ریکارهکاندا بکات و له ههموو کاتیکیشدا لهسهر بنهمای باشترین بهرژمهوهندی مندالهکه و سهلامهتی و خۆشگوزهرانی رزگار بووان کار بکات.

مادهی ۲۰

هیچ لیبوردنییک بۆ تاوانباران نییه

ئهجامدهرانی توندوتیژی سیکسی پهیوهندیار به مملاتیوه هیچ لیبوردنیکی گشتی یان تایهتی نایانگریتهوه.

مادهی ۲۱

دادپهروهیری

1. رزگار بووان و شایهتخالهکان یارمهتی یاسایی ببهرانبهریان بۆ دابین دهکریته و رپوشوینی پێویست دهگریته بهر بۆ پاراستن له ریکاره یاساییهکانی تایهت به تاوانهکاندا، ههروهها یارمهتی دهرونی- کۆمه لایهتیا بۆ دابین دهکریته.
2. بهرپوه بهرایهتییه که پشتگیری ئهو ههوله ناوخویی و نیودهولهتییه دهکات که دهترین بۆ هینانی تاوانباران بۆ بهردهم دادگا، ئهوش له ریکارهی چوونه ناو ئهو پرتو کۆله فهرمیانهی که پهیهستن به هاوکاری و هاو بهشیپکردنی داتا و بهلگهکان ئهوش داوای رهزاهندی رزگار بووان و له بهرچاو گرتنی رپوشوینی پێویست بۆ پاراستنی رزگار بووان .

مادهی ۲۲

جیه جیکردن

1. نایته هیچ شتییک لهم یاسایهدا وا لیکبدریتهوه که ئهو مافانه لاواز دهکات یان پینشیل دهکات، که پینشتر له لایهن یاسای ناوخویی دیکه و یاسای نیودهولهتییهوه جیگر کراون، بۆ نمونه دهست

التحالف للتعويضات العادلة

Coalition for Just Reparations

هاوپه یمانی بۆ قهره بووکردنه و داپهروهه

کردن به ریکاره سزاییهکان دژی تاوانباران و بهشداری کردن تیایاندا و داواکردنی سود وهرگرتن لهدادگاکانی ترو پروگرامه کارگیریهکانی تر

2. ئەم یاسایه جیبهجی دهکرتیت بهبی گویدانه ئەوهی که ئایا توندوتیژی سیکسیی، که لیره دا پیناسه کراوه، وهک تاوان سهیر دهکرتیت یان وهک پیشیلکاری یاسای نیودهولتهی یان یاسای عیراقی.

3. ئەم مافانهی لیره دا باس کراون شایسته دهین بی گویدانه ئەوهی ئایا کهسی ئەنجامدهری دهستدریژییه سیکسییهکه ناشکرابوه و دهنانریت کئییه یان نا، دهست بهسهر کراوه دادگایی کراوه یان نا ئیدانه کراوه یان نا، ههروهها بهبی گویدانه ئەم پهیوهندییهخیزانییهی له نیوان ئەنجامدهری تاوانهکه و رزگاربوودا ههیه.

مادهی ۲۳

خستنه بوای جیبهجیکردنهوه و لایهنی دارایی

1. ئەنجوومهنی وهزیران رینمایی پئویست بلاو دهکاتهوه بۆ ئاسانکردنی جیبهجیکردنی ئەم یاسایه ئەویش به راویژ لهگهڵ رزگاربووان، ئەم کۆمهلهگه و گرووپانهی کاریگهری تاوانهکانیان چهشتوه، و کۆمهلهگهی مهدهنی.
2. جیبهجیکردنی ئەم یاسایه مسۆگەر دهکرتیت به تهرخانکردنی برکهیهکی سهربهخۆ له بودجه بۆ پارهدار کردنی ریکارهکانی پهیوهست بهقهرهبو لهم یاسایه، له بودجهی نیشتمانی سالانهی کۆماری عیراق.
- ا. ئەنجوومهنی وهزیران خهملاندنیکه سهرهتایی ئەم خهرجیانه دهکات که بهرپوهبهرایهتی گشتیی کاروباری رزگاربووان پئویستی پینانه بۆ ئەوهی دابهزری و دهست به کارهکانی بکات
- ب. بهرپوهبهرایهتی گشتیی کاروباری رزگاربووان سالانه ئەم بودجه خهملانراوهی پئویستییهتی بۆ پارهدار کردنی ریکارهکانی ئەم قهرهبووانهی لهم یاسایه دا هاتوون دهداته ئەنجوومهنی وهزیران
- ج. سالانه وردبینی سهربهخۆ بۆ تۆماره داراییهکانی بهرپوهبهرایهتییهکه دهکرتیت. پئویسته راپۆرتی وردبینی دهرهکی بلاو بکرتیهوه و بهشپوهیهکی فهرمیش بدریته ئەنجوومهنی نوینهران.

مادهی بیستوچار

چوونه بواری جیبهجیکردنهوه

ئەم یاسایه کاری پندهکرتیت له رۆژی بلاو بوونوهوهیهوه له رۆژنامهی رهسمی .

التحالف للتعويضات العادلة
Coalition for Just Reparations
هاوپه‌یمان‌ی بۆ قهره‌بووکردنه‌وه‌ی دادپه‌روه‌رانه

له ساڵی ۲۰۱۴ هه‌وه تا ساڵی ۲۰۱۷، کاتیک که ده‌ولته‌ی ئیسلامی له عێراق و سوریا، ناسراو به (داعش) به‌شێوه‌یه‌کی کاریگه‌ر ده‌ستی گرت به‌سه‌ر چه‌ند ناوچه‌یه‌کی عێراقدا، چه‌ندین پێشێلکاری گه‌وره له یاسای مافه‌کانی مرۆف و یاسا مرۆیه نێوده‌ولته‌یه‌کاندا روویان دا و پێشێلکاری به‌رانبه‌ر خه‌لکی کۆماری عێراق نه‌جامدرا. چه‌کدارانی داعش به‌تایبه‌تی هه‌ندیک کۆمه‌لگه‌ی نه‌ته‌وه‌یی و نایینی ناو عێراقیان کرده ئامانج و هک ئیزیدییه‌کان، مه‌سیحیه‌کان، تورکمانه‌کان، شه‌به‌که‌کان، کاکه‌یه‌کان و تاوانی گه‌وره‌ی ده‌ست دێژی سیکسیان به‌رامبه‌ر کردن که ده‌گه‌نه ئاستی تاوانه‌کانی وه‌ک تاوانی جینۆساید. ده‌سه‌لاتدارانی عێراق ئاماده‌ن، هه‌رچی له توانایاندا بێت بیکه‌ن تا رینگه‌ بگرن له دووباره‌بوونه‌ی توندوتیژی سیکسی په‌وه‌نیدار به مملانیوه ئه‌ویش له‌رینگه‌ی برمودان به‌و بنچینه‌ی په‌وه‌نیدارن به مافه مرۆیه نێوده‌ولته‌یه‌کانی مرۆقه‌وه و دیاریکردنی مافه‌کانی رزگاربووان و قوربانینی دیکه بۆ قهره‌بووکردنه‌وه.

له‌رینگه‌ی ده‌رجواندنی ئه‌م یاسایه‌وه، ده‌سه‌لاتدارانی عێراق هه‌ولی ماندونه‌ناسانه‌ی ئه‌و ژنه رزگاربوانه‌ی ده‌ستی پێشێلکاریه‌کانی پالێشت به‌جیاکاری جێنده‌ری، به‌رز دهنرخینیت به‌تایبه‌تی ژنانی ئیزیدی، که وایان کرد سه‌رۆکایه‌تی کۆمار و په‌رله‌مان مافی قهره‌بووکردنه‌وه بۆ قوربانیان ره‌چاو بکه‌ن. به‌م یاسایه‌، ده‌سه‌لاتدارانی عێراق ئه‌و ئه‌رکانه جێبه‌جێ ده‌که‌ن که له‌سه‌ر شانیاين به‌پێی ده‌ستووری ساڵی ۲۰۰۵ عێراق، ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی هاوبه‌شی نیوان کۆماری عێراق و نه‌ته‌وه یه‌که‌رتووکه‌مان له‌سه‌ر رینگه‌گرتن و نیشاندانی کاردانه‌وه له‌به‌رانبه‌ر ده‌ستدێژی سیکسی په‌وه‌نیدار به مملانیوه (۲۰۱۶)، پلانی نیشتمانی عێراقی ۲۰۱۴-۲۱۸ بۆ جێبه‌جێکردنی بریاری ۱۳۲۵ ی تایبه‌ت به ژنان، و ناشتی و ئاسایش، هه‌روه‌ها بریاره‌کانی نه‌نجوومه‌نی ئاسایشی سه‌ر به نه‌ته‌وه یه‌که‌رتووکه‌مان له‌سه‌ر "ژنان، ناشتی، ئاسایش": ۱۳۲۵، (۲۰۰۰)، ۱۸۲۰، (۲۰۰۹)، ۱۸۸۸، (۲۰۰۹)، ۱۸۸۹، (۲۰۱۰)، ۱۹۶۰، (۲۰۱۱)، ۲۱۰۶، (۲۰۱۳)، ۲۲۴۲، (۲۰۱۵)، ۲۴۶۷، (۲۰۱۹) و ۲۴۹۳، (۲۰۱۹)، هه‌روه‌ها ئه‌و ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی تایبه‌ت به‌مامه‌له‌ی ناوخۆی مافه‌کانی مرۆف که عێراق به‌شداره نیاياندا وه‌ک ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی نێوده‌ولته‌ی له‌سه‌ر مافه سیاسی و مه‌ده‌نیه‌کان، ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی دژی نه‌شه‌نجه و مامه‌له و سزای دیکه‌ی دل‌ه‌قانه و نامرۆقانه و شکۆشکین، ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی تایبه‌ت به مافه‌کانی مندالان، ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی کۆتاییه‌پێنان به هه‌موو شێوازه‌کانی جیاکاری دژی ژنان، ریکه‌هوتنه‌نامه‌ی پاراستنی هه‌موو که‌سیک له و نکرده‌ی به‌زۆر، هتد.)